

Róna-Tas András

- Tudtak-e magyarok írni a honfoglalás előtt?
- A honfoglalás előtti magyarság műveltsége

- Tér és idő
- A magyar nyelv tanúsága
- Az írástörténet tanúsága
- A kelet-európai rovásírás

690-895

SZLÁVOK

AVAROK

ETELKÖZ

*Hétmagyar
Törzsszövetség*

LEVEDI

ÁLMÓS

volgai bulgárok

kazárok

**Kazár
Birodalom**

gótok

Dunai Bulgár

Birodalom

betű

- Kr. u. 4. század: **bitegčīn* „írnok”
- **biti-* és **yaz-*
- Török *bitig* „írott” és „betű” → magyar **bitiy* > *betű*
- Csuvas *pětü* ‘amulet’

ír-

- Nem a török *yaz-* „írni” igéből
- Magyar *ír-* ← T *ir-* „fába váj, ró”, vö.
OT *ir-* > csuvas *ir-*, baskir *ir-*
- Ótörök *irk* „jósjel”
- *Irk bitig* a rovásírással írt ótörök jóskönyv
- Magyar *irdal-*

Könyv 1

- Eddigi vélemény: Eurázsiai vándorszó
- Ujgur *küen* ← kínai *küän*, ma: *juan*
„(könyv) tekercs”, mandzsu *kiyan*
„papírcsomag” ← kínai *qian*
- Csuvas *kuń* „minta a szöveten”
- Izlandi *kenning* „elmélet, tanítás, lecke”
- Örmény, akkád stb. hasonló szavak.

Könyv 2

- szláv **kъniga* „könyv”
- alán-oszét **kuniga* „könyv”
- Mordvin *końov* „papír”
- magyar *könyv*, székely *könyü* < **küńiv* < ősmagyar **küni* γ

A kelet-európai szavak összefüggése

- oszét **kuniga* ← szláv **kunig+a*
← **kunig* → török **künig* →
magyar **küni γ* > **könyüv* >
könyv

A kelet-európai **kuning* eredete

- Gót:
- *siggwan-* „énekel” > *us-siggwan* „olvas”
- *kunnan-* „tud” > *ga-kunnan* „olvas”
- *kunnan* > **kuning/kunig* „könyv”

Egy párhuzam

- Szláv *bukъ* „bükk” ← germán *buk*
> német *Buche* „bükk” >
Buchstabe „betű”
- szláv *bukva* < *buky* „betű” ← gót
**buk* „bükk” > német *Buch*, angol
book „könyv”, cf. gót *bôkareis*
„írnok” „bükkrovó”

olvas-

- Finnugor **luke-* „számol” > ProtoUgor **luγ%-* > magyar **lov-a-s-* (*keres-*, *tapos-*, *repes-*) > **lov-* > **olv-*
- Csuvas *vul%-* „olvas”
- < PT **ula-* „kiált, hangot ad”, jelentéstanilag: török *oki-* „kiált” > „olvas”
- Magyar *olvas-* < **ola-s-* < **ula-* ← NyOT **ula-*
- Nyelvj. *olas-*

szám

- ÓT *sā-* „gondolkodni” > *sān* „szám” (ótörök, minden török nyelvben)
- Csuvas *sum* „szám” < **sam* < **san*
- Magyar *szám* ← NyÓT **sam*

összefoglalás

- A **betű**, az **ír-**, az **olvas-**, a **könyv** és a **szám** szavaink együttesen a honfoglalás előtti **ősmagyar nyelv részei** voltak, függetlenül e szavak eredetétől.
- Az általuk jelöltek léteztek a honfoglalás előtti magyarnyelvű műveltségben.
- **Vannak-e más bizonyítékaink?**

Eurázsia születő és virágzó írásai a Kr.u. 7.-9. században

- a tibeti írás,
- a grúz írás,
- az örmény írás,
- az iráni népek írásai: párthus, pehlevi, aveszta, khvárezmi, szogd, szaka, baktriai
- A gót írás
- Az arab majd perzsa írás
- A karoling és a bizánci minuscula

A keleti török népek írásai I

- A keleti türkök **szogd** írása: Maniach 569, buguti felirat 572
- **Türk rovásírás**: Ongin 720, Köl tegin 732, Bilge kagán 735
- **Ujgur rovásírás** 750 Terh, 752 Tez, 759 Sine uszu, 810 Karabalgaszun
- Mongolia, Szibéria, Turkesztán, Kirgizia, Kazahsztán, Fergána stb. több mint **300 rovásírásos** felirat, kéziratok

A keleti török népek írásai II

8.-10. század

- Török nyelvű szövegek
- **szogd** írással
- **ujgur** írással
- **manicheus** írással
- **szír** írással
- **brahmi** írással

- **Előbb saját rovásírás, majd nagy vallások írásai**

A nyugati törökök írásai

- A **dunai bulgár** írásbeliség: Asparuh 670-
- A dunai bulgárok görögnyelvű és görögírásos emlékei, török szerzők görögnyelvű szövegei **681-** kb. 90 felirat
- A dunai bulgárok török nyelvű, görögírásos emlékei (hadiadó feliratok) **9. század közepe**

Írások a Kárpát-medencében

- Germán rúnairás maradványai
- **Nagyszentmiklósi kincs**,
 - Görögnyelvű, görögírásos
 - **Avarnyelvű**, görögírásos (Buyla felirat)
 - **Avarnyelvű**, rovásírásos
- szarvasi felirat, kisebb feliratok kb. 20
- Szláv írás: **glagolita** Morvaországban 863 körül, Methód Kocelnél.
- **Latin** írás Pannoniában (*Conversio* 870)

Hrabar 893 körül

- A szlávok míg korábban pogányok voltak nem volt írásuk, hanem **vonásokkal és rovással** (*čerti i rezki*) olvastak és érintkeztek. Miután megkeresztelkedtek kénytelenek voltak a római és görög betűket használni, hogy leírják szláv szavaikat, de ezek erre alkalmatlanok voltak. Végül Isten az emberiség szeretetében, elküldte hozzájuk Szent Konstantint, a Filozófust, akit Cyrillnek hívtak, egy tanult és tiszteséges embert, aki 38 betűt állított össze számukra, amelyből néhány (24) hasonlított a görögre, de mások különböztek (14), és így alkalmasak voltak hogy visszaadják a szláv hangokat

Kelet-európai rovásírás

8.-9. század

- Kubán-vidék 15 felirat
- Don vidék 21 felirat
- Beszarábiai feliratok
- Avar feliratok 20
- Bulgáriai rovásírásos feliratok
- Talasz és Fergána
- Jenyiszei II
- **Nem keleti türk, nem germán**

Írásos források a kazár írásbeliségről

- A Cirill-legenda (870 körül):
- Cirill Velencében a triglosszia ellen: a következő népeknek vannak könyveik, és Istent a saját nyelvükön dicsérik:
- Örmények, perzsák, abházok, grúzok, szogdok, gótok, **avarok, törökök, kazárok**, arabok, koptok és mások.

Az írásbeliség a kazároknál

670 - 900

- A **héber**, az **arab** és a **görög** írás a kazároknál
- A **krimi gót** írásbeliség a kazár birodalomban
- A „kazár rovásírás”

Kazár feliratok

- A 818-as rovásírásos dirhem felirat
- Rovásírás egy héber iraton
- A „Mózes dirhem” 830-839 ?
- Ard al-Khazar dirhem 837/838

Kazár pénzfelirat 818-ból

A Avers: Feld
 3 6 7
 21 20 19

Revers: Feld
 7 6 5 0
 39 38 37 36
 8 P 9 3
 43 42 41 40
 10 8 4
 46 45 44
 48 47

Randlegende
 18 17 16 15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

Randlegende
 35 34 33 32 31 30 29 28 27 26 25 24 23 22

B Avers: Randlegende

" 3 9 2 7 8 3 7 8 6 9 7 8 7 6 5 4 3 2 1 "

24 23 22 21 20 19 18 17 16 15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

Kazár pénzérmék

- Ard al-Khazar

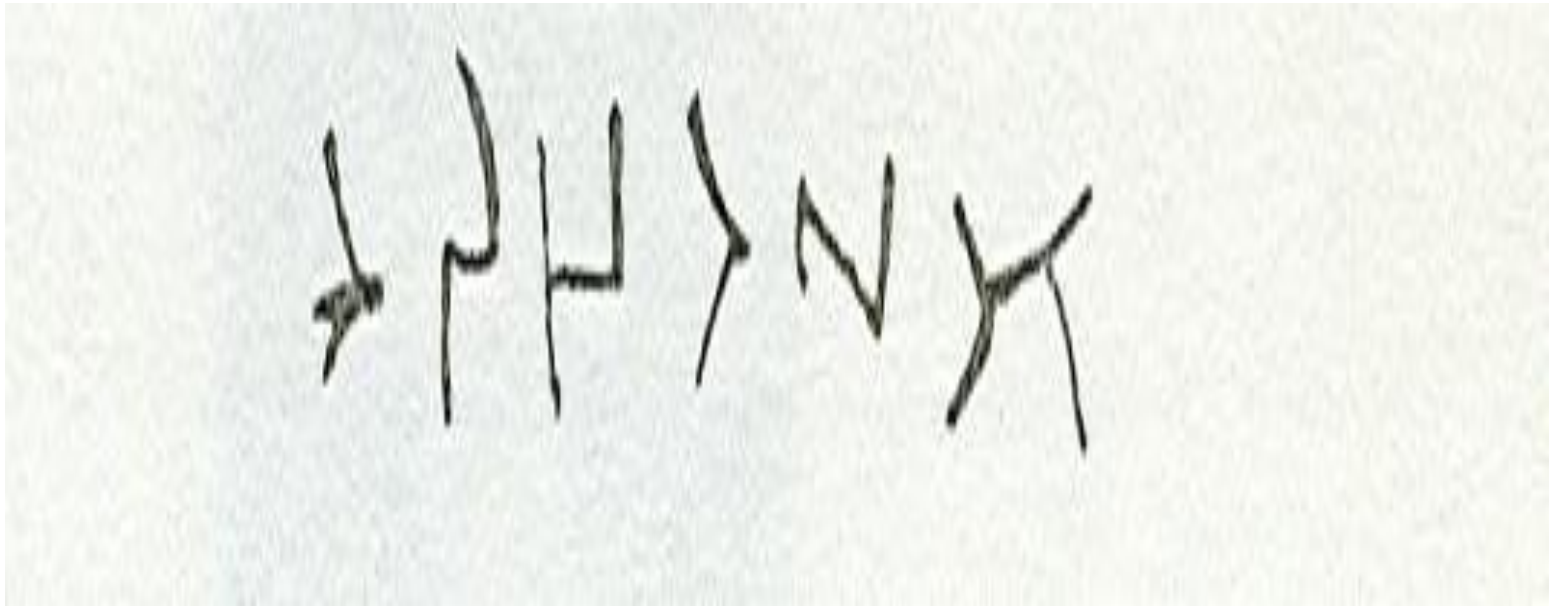
Mose

A kieviekhez írt héber levél rovásírásos bejegyzése

17	כדי שירחמו עליו ועתה רבותינו שאו עיניכם לשמים
18	ועשו כמנהגכם/הטום (!) שאתם יודעים כמה גדולה מדת
19	הצדקה שצדקה תציל ממות ואין אנו כמזהירים
20	אלא כמזכירים ולכם תהיה צדקה לפני י"י אלהיכם
21	ותאכלו פ/י/רות בעולם נהזה והקרן קיימת לכם לעולם הבא
22	רק חזקו ואמצו מאד ואל תשימו את דברינו אחרי
23	גיוויכם והמקום ירחמכם ויבנה ירושלים בימיכם
24	ויגאול אתכם וגם א[נו] עמכם א א א ב ק ז[.]
25	אברהם הפרנס [...] אל בר מנס ראובן בר
26	גוסטטא בר כיבר כהן שמשון
27	יהודה המכונה סורטה חנוכה בר משה
28	קופיז בר יוסף מנר בר שמואל כהן
29	יהודה בר יצחק לוי סיני בר שמואל
30	יצחק הפרנס יצחק לוי סיני בר שמואל

A kieveknek írt héber levél rovásírásos bejegyzése

- A magyar szókincs őriz egy szócsoportot (**betű, ír, könyv, olvas, szám**), amely honfoglalás előtt már megvolt a magyar nyelvben.
- A magyarság az Etelközben élt a 200 évig, a kazár birodalom keretében, Kr. u. 800-tól függősége csökkent.
- A kazárok ismertek egy **rovásírást** a héber, arab és görög írásokon kívül
- A magyarok ismerték a **rovásírás** egy fajtáját a honfoglalás előtt

Mit tudunk a magyarok által a honfoglalás előtt használt rovásírásról?

- Honfoglaláskori felirat
Homokmégy-Halom (Kalocsa környéke, Dienes)
- Szerzkői felirat Erdélyből (Hargita m. Berta--Károly 2006)
- A székely rovásírás 15-16 ősi betűje

Tudtak-e magyarok írni a honfoglalás előtt?

- *A honfoglalás előtt , más írások mellett, a magyarok használták a rovásírást.*
- *Írásbeliségük illeszkedett a kazár, alán, gót és szláv rovásírásos rendszerekhez.*
- *A magyarság műveltsége megfelelt a kor kelet-európai műveltségének.*

*Köszönöm
a
figyelmet*

